

Asia: VN/13118/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunto säästöjen toteuttamistavoista

Jyväskylän kaupungin työllisyyspalvelujen lausunto laskennalliseen korvaukseen kohdistuvasta leikkauksesta

Jyväskylän kaupunki kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta VN/13118/2024.

Lausunto säästöjen toteuttamistavoista

Uusi Kotoutumislaki astuu voimaan vuoden 2025 alussa, josta lähtien kunnilla on entistä suurempi vastuu kotoutumisesta ja sitä edistävien palveluiden järjestämisestä. Lain tavoitteena on panostaa kotoutumisen alkuvaiheeseen, jotta maahanmuuttajien kotoutuminen ja työllistyminen nopeutuisi ja toimeentulokiriippuvuus vähenisi. Jyväskylän kaupunki katsoo, että tavoitteena tämä on kannatettava ja kuntien näkökulmasta myös mitä suurimmassa määrin elinvoimakysymys.

Lausuntopyyntöön esitetyt säästöjen toteuttamistavat eikä lausuntopyyntö itsessään ota kantaa ydinongelmaan – maahanmuuttajien mahdollisuuteen työllistyä vallitsevissa työmarkkinatilanteissa tahdostaan huolimatta. Esimerkiksi toimeentulokiriippuvuuden vähentäminen edellyttää panostusta alkuvaiheen kotoutumiseen ja työllistymiseen. Tämä edellyttää mm. tehokasta suomen kielen koulutusta. Rahoitusten leikkaaminen ja korvusaikojen lyhentäminen ei tue edellä mainittuja. Sen sijaan kotoutumisen edistämisen rahoituksen painopisteen muutos siihen liittyvine kannustimineen kotoutumisen alkuvaiheesta lähtien tukemaan opiskeluun ja työhön orientoivia toimenpiteitä ja suomen kieliopintoja edesauttaisi tavoitteeseen pääsyä.

Hallitus on tehnyt useita leikkauksia paitsi kotoutumisen edistämiseen myös työllisyyspalveluiden toteuttamisen valtionosuusrahoitukseen. Samaan aikaan työllisyyspalveluiden ja mm. kotoutumiskoulutuksen järjestämisen järjestämisvastuu ei ole vielä edes siirtynyt kuntien vastuulle. Palvelut tulevat siirtymään kunnille valmiiksi alirahoitettuina, mikä ei edistä kuntien mahdollisuuksia panostaa kotoutumisen edistämiseen. Samalla kuntien vastuuta työttömyysetuuksien rahoituksesta korotetaan huomattavasti.

Tulkittamisen osalta Jyväskylän kaupunki toteaa, että tulkkauskustannusten jyvittäminen osaksi laskennallista korvausta hallinnollisen työn vähentämiseksi on kannatettava. Viranomaisen velvollisuudesta huolehtia asian tulkittamisesta tai kääntämisestä säädetään hallintolain (434/2003) 26 §:ssä. Laskennalliseen korvaukseen arvioitu tulkittamiskorvausten osuus on kuitenkin alakantissa tulkittamisen tarpeen todelliseen määrään nähden eikä ole esitettyssä muodossaan kannatettava. Hallituksen esityksen (HE 208/2022 vp) perusteluissa arvioidaan, että henkilöä kohden tulkkausta järjestettäisiin enintään 15 tuntia vuodessa. Hallitusohjelman linjaus tulkittamisen kustannusten suitsimisesta on painava ja alimitoitettun tuntimäärän seurauksena kunnat joutuvat miettimään tulkittamisen kohdennuksia. Tämä osuu erityisesti jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa oleviin naisiin ja lapsiin ja lisää riskiä esimerkiksi sille, että alaikäiset lapset toimivat vanhempiensa tulkkeina viranomaispalveluissa ja muissa asioimistilanteissa. Tulkittamiseen liittyvää valtakunnallista ohjeistusta siis tarvitaan. Kuntien tulee kohdentaa resursointia myös asiakasmaksujen takaisinperintään ja lähetetyistä laskuista seuraavien valitusten viranomaispäätösmenettelyyn.

Lausunto laskennalliseen korvaukseen kohdistuvasta leikkauksesta (ml ns. korvausasetus)

Laskennallinen korvaus ei ole korvamerkittyä rahaa. Vuodesta 2025 eteenpäin kuntien tulee kattaa sillä myös kotoutumiskoulutuksen kustannuksia. Korvausajan lyhentäminen kotoutumislain muutoksella 322/2024 itsessään ei edesauta sen piirissä olevien maahanmuuttajien, esimerkiksi kansainvälistä suojelua saavien henkilöiden, nopeampaa siirtymistä työmarkkinoille vaan päinvastoin lisää kuntien taloudellista taakkaa.

On jokseenkin selvää, että korvausajan lyhentäminen tulee myös heikentämään kuntien mahdollisuutta ja halukkuutta panostaa maahanmuuttaneiden kotouuttamiseen ja kiintiöpakolaisten vastaan-ottamiseen. Kuitenkin Suomi on kansainvälisesti sitoutunut vastaanottamaan haavoittuvassa ase-massa olevia kiintiöpakolaisia. Hallituksen esitys korvausajan lyhentämiseksi on ristiriidassa tämän linjauksen kanssa. On myös hyvä muistaa, että haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden joukossa on korkean profiilin koulutus-, työ- ja osaamistaustaa omaavia henkilöitä – kansainvälisiä osaajia.

Pelkästään kotoutumisen rahoitusta leikkaamalla ei tueta kestävää kotoutumista vaan päinvastoin edesautetaan syrjäytymistä, mediassa viime kuukausina runsaasti uutisoituja (maahanmuuttajataustaisten) lasten ja nuorten PISA-tuloksia, kuten heikkoa suomen kielen osaamista, siitä seuraavaa heikkoa työmarkkina-asemaa, pienituloisuutta ja matalaa sosioekonomista asemaa.

Lausunto kumottaviksi esitetyistä pykälistä (normin purku)

Jyväskylän kaupunki toteaa, että ajatus päällekkäisten tehtävien karsimisesta ja kuntien hallinnollisen taakan keventämisestä on itsessään kannatettava. Kumottavaksi esitettyjen pykälien ja kuntien kevennettävien tehtävien kohdalla herää kuitenkin huoli, onko kyse norminpurusta vai vain uudesta rahoitusleikkauksesta sisältöjä muuttamalla? Luopumalla monialaisista osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioimisesta ja monialaisesta kotoutumissuunnitelmista ei poisteta kuntien lakisää-teistä vastuuta tehdä osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviota tai kotoutumissuunnitelmaa. Myös sosiaalihuoltolaki asettaa lakisääteisiä velvoitteita hyvinvointialueille suunnitelmien tekoon. Suunnitelmien määrä ja näin ollen työmäärä pysyy samana korvausten vähetessä, eikä yhteistyön synnyttämiä säästöjä pääse syntymään.

Tällä hetkellä samansisältöisiä suunnitelmia tehdään useassa eri viranomaisessa ilman, että toimijat ovat tietoisia toisistaan. Arviointien ja niiden pohjalta tehtävien suunnitelmien tulee olla oikea-aikaisia ja vaikuttavia. Lisäksi on keskeistä varmistaa kotoutuja-asiakkaan kanssa työskentelevien tahojen tietoisuus toisistaan sekä yhteydenpidon kanavat erityisesti tilanteissa, kun kotoutujan palvelutarve sitä vaatii. Yhdenvertaisuuden näkökulmasta laista löytyvien monialaisten työllistymissuunnitelmien rinnalla luontevaa olisi säätää monialaisista kotoutumissuunnitelmista.

TYP-palvelun kautta on tällä hetkellä mahdollista laatia monialainen työllistymissuunnitelma, joka kotoutuja-asiakkaan kohdalla tehdään kotoutumissuunnitelman tilalle. Tämä kuitenkin estää pääsyn opiskelemaan suomen kieltä työttömyysturvalla, vaikka jouduttaisi opiskelua muuten. Johon myös kiristynyt kotoutumisaika kotoutujaa velvoittaa. Taloudellisten syiden vuoksi tämä on monelle kotoutujalle täysin mahdotonta.

Monialaisesta osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioimisesta sekä kotoutumissuunnitelma luopuminen lisää myös alueellista eriarvoisuutta ja näin ollen asettaa kotoutujia eriarvoiseen asemaan. Jos monialaisiin osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointeihin saati kotoutumis-suunnitelmiin ei minkään asiakasryhmän kohdalla velvoiteta, on mahdollista, että asiakkaan monia-laisen palvelun saaminen perustuu täysin kuntien ja hyvinvointialueiden omaan työn priorisointiin. Kaikista monialaisista osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioimisista tai monialaisista kotoutumissuunnitelmista luopumisen sijasta olisi resurssiviisaampaa korjata niitä kriteereitä, kenelle monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi tai kotoutumissuunnitelma tehdään. Monialainen arviointi ja suunnitelma tulisi tehdä pienemmälle osalle asiakkaista. Heille, jotka siitä eniten hyötyvät.

Lausunto kevennettävistä tehtävistä (normin purku)

Kevennettävät tehtävät liittyvät olennaisesti kumottaviin pykäliin, joihin on otettu jo kantaa edellisessä. Jyväskylän kaupunki myös painottaa, että 58 miljoonan euron laskennallisen korvauksen leikkauksen perustelu lausuntopyynnössä sillä, että alle 7-vuotiaiden osalta ei kotoutumislaisilla ole laki-sääteisiä tehtäviä, on ristiriidassa uusimman tutkimuksen kanssa, jonka mukaan yli 60 prosenttia

maahanmuuttajataustaisista oppilaista ei osaa lukea riittävän hyvin selviytyäkseen täysipainoisesti yhteiskunnassa. Varhaiskasvatusta ja sivistyksen palveluita tulisi päinvastoin vahvistaa yhteiskunnassa estääksemme laajamittaisen syrjäytymisen, jengiytymisen ja radikalisoitumisen, joiden hintalappu on yllä mainittua huomattavasti isompi.

Korhonen Mirva
Jyväskylän kaupunki